

Tentoonstelling 'Rome. De droom van keizer Constantijn'

Openingswoorden van prins Jaime de Bourbon Parme

Donderdag 1 oktober 2015

Welkom

Good evening. It is good to be here with you for the opening of "Rome, Emperor Constantine's Dream, Art Treasures from the Eternal City".

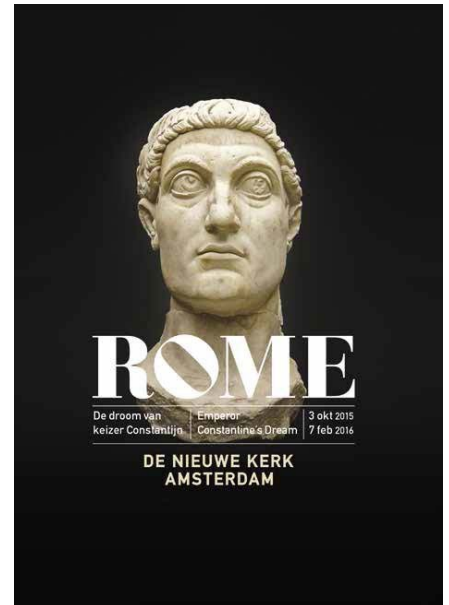
Thank you for joining us Your Eminence, Excellencies, church representatives, Ambassadors from the Holy See, Italy and Portugal and government representatives. I even saw two of my predecessors here, former Ambassadors to the Holy See. Foremost I would like to acknowledge the curators of the Vatican and Roman museums. As for the Dutch curators, Eric Moormann and Sible de Blaauw, they have worked for many years in Rome, have international acclaim and are very much respected by their Roman and Vatican colleagues. This made this exhibition possible.

Last Sunday evening in Rome. I went for a walk at sunset and passed the St. Peter Basilica. I was struck once again by its architectural beauty. But behind these Vatican walls, deep inside the museum lie the oldest art treasures. A selection of these and of artefacts from other Roman museums were brought here for us to see today. These are amongst the oldest Christian treasures.

Welcome once again. I will continue my opening words in Dutch.

Toen ik over deze prachtige tentoonstelling nadacht kwam een aantal vragen in mij op. Waar komt deze kunst vandaan? Wat wilden de kunstenaars overbrengen? Hoe hebben deze beelden de eeuwen van oorlogen, aardbevingen, slijtage en vandalisme overleefd? Wat zegt deze kunst ons nu? Hier staan tastbare objecten die kunstenaars, waar we de namen niet meer van weten, ruim 1700 jaar geleden hebben gemaakt. U kunt ze zo meteen zelf zien.

Dat is een tijdsbesef van fysieke cultuur. Maar deze kunst geeft mij ook een tijdsbesef van iets minder tastbaars: het staat niet in de titel van de tentoonstelling, maar het gaat natuurlijk over het christendom. Na eerdere tentoonstellingen in de Nieuwe Kerk over Islam en Jodendom is dit de sluiting van een drieluik. Het gaat over het vroege christendom. Het mooie hiervan is dat dit het christendom is vóór de scheiding tussen wat wij nu kennen als Katholiek, Protestants, Orthodox en andere christelijke stromingen. Dit is oecumenisch 'avant la lettre'. Dit is ons aller christendom.

Rome en de christenen

Het Rome waarin het christendom doorbrak, was een zeer multireligieuze stad. In die zin lijkt het Rome van toen wel een beetje op het Amsterdam van nu.

Schattingen komen op 60.000 tot 100.000 christenen in Rome rond het jaar 300. De stad Rome telde, denken we, een kleine miljoen inwoners, ook vergelijkbaar met het huidige Amsterdam.

Keizer Constantijn droomde dat hij op het slagveld zou zegevieren met een kruis en het teken van Christus. Deze droom kwam uit. Dit was het omslagpunt, waarna Christenen niet meer systematisch vervolgd zouden worden en zelfs een centrale plek kregen in het Romeinse Rijk. De kunst in deze tentoonstelling laat ook de omslag zelf zien. In de eeuwen vóór Constantijn werden er symbolen gebuikt die niet perse christelijk waren. Denk daarbij aan een herder, een beeld dat voor de Romeinen allang symbool stond voor verzorging. Toen het christendom openlijk gevierd mocht worden, kwam er kunst waarin Christus en de Apostelen zonder omhaal afgebeeld konden worden.

De christenen en de kerk

Het christendom was duidelijk een inspirerende, aanstekelijke en bloeiende beweging. Anders had keizer Constantijn niet de zijde van de kerk gekozen. En anders had de groei nooit doorgezet.

Vandaag de dag zien we dat christendom nog altijd inspirerend kan zijn. De huidige paus speelt hier een grote rol. Ik zie dat veel katholieken, maar ook protestanten en zelfs sommige niet-gelovigen hem als moreel referentiepunt zien in een tijd waar authentiek leiderschap schaars is.

U heeft de beelden afgelopen week gezien van het bezoek van de paus aan de Verenigde Staten. Vooral zijn toespraak in het Congres vond ik indrukwekkend. Hij hield een krachtig pleidooi voor solidariteit met migranten, de aanpak van de negatieve effecten van het kapitalisme, en strengere milieuregels. Hij sprak tegen de internationale wapenhandel en voor de afschaffing van de doodstraf. Ook het beeld van de Republikeinse voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, die tranen van ontroering moest wegvegen, laat zien welke indruk de paus maakte.

De paus doet er toe op internationaal vlak: hij is actief op het gebied van klimaat, armoede en vredesbemiddelingen. Dit zijn allemaal thema's waarop ook Nederland belangen heeft en met het Vaticaan kan samen werken. Het Vaticaan is zelden zo druk geweest met binnenkomende bezoeken, ook van Nederlandse bewindslieden.

Als we vandaag de dag denken aan "geloof dat positief inspireert en tot daden aanzet", krijgen we dan ook een scherper beeld van de christenen van het Rome van toen? De gelovigen van nu begrijpen leert ons ook meer over de gelovigen van toen.

Wat maakte het christendom in het oude Rome dan zo aantrekkelijk, wat verklaart de grote groei?

Er waren vele zaken waarmee het christendom mensen kon aantrekken, overtuigen. Ik stip er een paar voor u aan:

1. Een rotsvast, onwrikbaar geloof in een leven na de dood.
2. De morele claim, heldere levensregels in een maatschappij in verval.
3. Naasteliefde, geen "oog om oog" maar "keer je vijand de andere wang toe.
4. Het christendom was inclusief. Jong, oud, rijk, arm, man, vrouw, het deed er niet toe. Niemand werd uitgesloten.

Afsluiting

Keizer Constantijn heeft een droom gehad. Ik wens jullie een mooie dagdroom terug in de tijd. Laten we niet langer wachten om deze kunstschaten uit de eeuwige stad te bewonderen.

Officiële Openingswoorden

Hiermee wil ik de tentoonstelling formeel OPEN verklaren. Deze tentoonstelling gaat niet reizen, zij is uniek en eenmalig. En nu, geniet van "Rome, de droom van keizer Constantijn, kunstschaten uit de eeuwige stad".